

« بر شعر خیال » اون بش سنه اوللری حیات حقیقه یولسده کیدیلیرکن طویلانش چیچکلردن ، آلینش یارلردن ، حس ایدلش تأثرلردن مرکدر . کتابه کندی اسمنی اهدا ایدن برنجی حکایه واونی تعقیب ایدن بر قاجی شادانک کوه زه لکلرندن حضوله کلش بولونیور . بزه بویله کوه زه لکلر ایده جک شادانلرک چوغلاماسنی چوق ایستردم . فقط خالد ضیالر نه زمان چوغالیسه شادانلرده اوزمان بر شعر خیال اولقله قالمالزور برنج حقیقت اولور . مؤلفک شادانه زوزکلک اسناد واونی دیکله مک ایچین کندنده وکنندیسيله برابر قارلرده فضله بر قابلیته لزوم کورومه سنی صنعت تحریره عائد انجه لکلردن بر اثر محویت کبی تلقی ایدرم . یوقسه شادان هر زمان طاتلی طاتلی دیکله نیر . مثلاً یولجیلقدن بحث ایدیور ، دکلکی ؟ باقکیز نه قادر شوخ وجاذبدر :

سیاحت ایده جکیمسک ؟ تیره ندن حذر : اوندن بیرنجی بر حیواندن قاجار کبی قاجالی . کیدیله جک بره دکزدن کیتسه لی : باشکیزک اوسقنده سزه صاری شمشعلرخی سرپه رک (قردن بحث اولونیور) کویا ساکت بر نیننی ، انسانک قلبنی بوتون آجیلرندن بیقایان منور چیچکلردن مرکب بر نشیده رؤیاسویلر بر قرله آلتکزده یاواش یاواش سالالایان بر دکز یوقسه بدبختسکز . اووقت بشقه بر شی ایجاد ایتلی ، بشقه بر شی ، هر حالده ترهن دکل... مثلاً دوه : اوت دوه به بنیکز : اولطف بونی اوزاته رق ، سزه طاتلی سیاه کوزلریله باقهرق یواش یواش آقوب کیتسون . اون کونده کیدیکز ، فقط ترنله کیتسه بکیز . بیلیرمیسک ؟ مدنیتک بو ایجاددن ، بو خارقه سندن هیچ نمون دکم . اونده اویله بر وحشیلک وارک ... او قرمنی کوزلریله ظلمتلی باقهرق ، خوموردایان آتشرلیله صحرانرک سکون صفادارینی بیرتان ، آلاولی دومانلریله سماره کویا بر نفس جهنمی قوصان بو مهیب شی دمیردن ، چلیکدن ، آتشدن یارادلش بر جانوار دهشتیله سزی قوللرینک آراسنه آلیور ، ساعتله ، کونلره بلا فاصله سارصیور ! کیکلرکزی قیرمق بر برندن آیرمق ایسته یور : نهایت اویله بر زمان کلیووک بو مهیب شیدن . بو آهنبی جانواردن قورقورسکز . آرتق بر سیاحتدن زیاده بر جداله بکزه یین باشکجه نک ختامی خبر ویره جک آن خلاصه بر مقهور یچاره اضطراریله انتظار ایدیورسکز . فقط اونک پنجه سندن قورتولدقن صوکره سز

وبونی مشروع کوسترمک ایچون اوقدر فنا وسیله لره تشبث ایدیورلرک انسان بوکا آجیر و آمریقانیزمک بودورلوسندن بوسبوتون ایکره نیر .

شبهه یوق که بو . سفالت معنویه به سبب سفالت مادیه در . بوکا بر چازه بوله بیلنلر ، مملکته اک بویوک بر خدمت ایتش اوله جقلردر . یوقسه ضیق معیشتله بوراده ده قالمق ممکن اوله میه جقدر صانیرم .

طبیعی ملاحظات خالصانه م ، آدم عقلی و خلوص ایله بر مسئله جدیه حقنده بحث آجان محررلر ایچون دکلدر . (آلامریقه نه à l'américaine) ده قلامرله غزته . لرینی طولدوران و ایچنی بوش بر اقان صحیفه لره در .

رضا توفیق

حقیقه تنقید

بر شعر ضیال

خالد ضیا بکک ۱۹ کوچک حکایه سندن متشکل اولان بو کتابی اوقودیم زمان حیرته قاریشیق بر یاسه دوشدم . حیرتم اسکی حیرتلمک بر تکرری ایدی : بو سحر قلمک ذاتاً مفتونی و حیرانی یم . یاسم ینه بوندن ایلری کلیوردی : خالد ضیا مکتب ادبی سنه لردن بری بر خالد ضیاد اهایتشدره مدی ویتشدرمک استمدادینی کوسترمه یور . اون بش یکریمی سنه اول فکرث شعرلریله ، خالد ضیا نثرلریله - ایکی استاد صنعت حالده - لسان شعر و ادبک : قادروسی چیزدکلری زمان ، شیمدی نسل حاضر اولان ، نسل آتی نک بو قادرو حدودینی بر خطوه تجاوز ایده میه جکلرینی کیم ظن ایدردی ؟ حال بوکه اویله اولدی . وچوق زمان بزه بوقادرونک ذوق نقاستی اونوتدوره جق بر اسلوب بیان طوغامیه جفندن امینم . حتی ظن ایدیورم که خالد ضیا بک کندیسینی بیله وقتیه چیزدیکی حدود کالی بو کون کیمکدن احتراز ایدیور .

آرتق برانسان دكلسكز. ازلس ، قيرلس ، دو كولش بريغين
كيك انقاضيكنز ...»

زولا «La bête humaine» ده (لزون) ده قادار
جان ويره بيلمش ايسه «عشق ممنوع» مبدع ممتازی ده
بوراده لوقوموتيفه اويله جان ويريور. صوكره ترن
حياتنك بوتصويری! بونی هر كس تجربه ايتشدرد، فقط
يازان وبويله يازان ...

يالكز كچركن خبر ويرهيم: معترضه ايچنده (قردن
بحث اولونيور) ديه بر اشارتم وار. نجه خالد ضيا بلك
بعض اوزون جملهرنده بويله بر اشارته لزوم واردر. برقاج
سطر صوكره كله جك بر كليه عائد جمل متقدمه توصيفيه دن
هيچ برشی آكلامامقده قاره معذوردر. آكلامامش
برشی دك، يازينك ذوق شعری غيب اولويور، اوکا
آجيرم.

«يولده برجيجك» قوقلانوب كچيله جك برشی.
«بركوجوك خاطره» بونده اوزون اوزون توقف
ايدم بيليرسكز. پارسك كريان سماسی آلتنده شادان مرضی
براحتياج ايله استانبولی خاطرلايور:

«اوزمان كويا بويارس سمانك بر كوشه سنده بر كوش،
فقط غريك او كوسكون، هر مديده ظن اولنان كوشنی دكل،
بزم شرفزك، بر جوجق كوزينك صباحت نكاهندن نشانه
ويرن كوشنی او كوشك شععه شوقا شوقی كوردم. بردقيقه
ايچنده استانبولده محشم بر بهار صباحنك لوحه طلوعی سير
ايتدم. كوشن يوشع تپه سندن يوكسليوردی. هنوز شفاف
برتول آرقه سنده كيزله ن بكمقوز اكلكرينه قارشى ساری يار،
بيوك دره، طرايه ريختلری طوتوشيور. بوسباح كوشنك
طوفان بياضی آلتنده بتون بياضله بويانان ساحل بنالری فريخ
ومسعود برتيسله كوليور، صوكره كوشك دالغله لری بربرینی
قوغلايه رق اطرافه اتیری، بر شلاله سجاب دوكره كوشن بوتون
ايكي ساحلك اكلكرینی، تپه لری قورولرینی بر آن ايچنده
ياسمندن يانقینلر ايچنده بيراقيور، چامليجه سيلكينهرك
اويانيور، اطهر بو باران شععه آلتنده بر زلال شغفله
مست تیره يور، صكره پارچه پارچه كولكه لری قوغه رق
كنيش وياض اطلسپاره لر شكلنده استانبولك اوزرينه كوشن
پارچه لری دوكيور، طيار بر نفس آتشیخ. خليجك صولرینه
اونوريلهرك يانيور، كاغدخانه دره سته قدر كوشك صولرده

بربرینی اويانديران بوسه لری قوشوب كيزنه جك محرم كوشله
آرايور، بردقيقه ايچنده بتون شباب وشعر ايله ملو لوحه شرق
يالدیزلی بر فيرجه ايله لاجورد بر خاره اوستنه ايشلنمش كی
تیره يرك جانلانيوردی»

بولوچه يی هر كون، هيمز كوريورز. فقط يازان،
خصوصيله بويله يازان ...

بوندن صوكره «اورمانده سيران»، «برصيفه سياحت»
«دفتر سياحتدن» ... اوح شادانك بوتون بوكوده لككری
كوزل وچوق كوزل! احتمال كه شيمدی دهاا آغير، دهاا
مفيد و دهاا جدی يازيليور، فقط دهاا كوزل، اصلا!
«خاير، كوزل دكل، سزه اويله كليور. كوزل اولماسی
ايچين بونلرك صرف تركيه يازلمش اولماسی ايجاب ايدردی!»
دعواي ضمينسنده بولونا جقلره قارشى على اكرم بلك
كچنلرده ويرديكي اولاي موت جوابی تكرار ايدرم.

هر شيدنه ايچين بويله افراطه واريز بيلمكه! لزومسز
تركي لره تركجه مزی بوغمق، تركيه افاده سي دهااطيعی
دهاا كوزل دوشه جك بر معنای عرب وعجم قلیغه صوفیق
قنا براعتیاد، اوکا شبه يوق. مثلا شو بحث ايتديكم
كتابك قابنده خالد ضيا بلك اسنك آلتنده احتمال كه
طابع طرفندن يازلمش بر (تمثيل لايتغير) تركيینی كور-
ييورم. بونه ديمك؟ بلكه معناسی وار، فقط بن آكلامادم.
بونك البته بر تركجه سی اولاجق. كاشکی يازيلش اولايدي.
معارضلر بوقادارله قالسلر كنديلرينه معارض قالمازدی،
صانيرم. فقط خاير! اونلر بوكوجوك حق اله آله رق
اونكله مقدساته تعرض ايدرجه سنه آثار مخلصه ادبيه مزی
تارومار ايتك ايسته يورلر. ناصل، ياربی، ناصل
آكلاميورلر كه بزم تركجه مزی، صرف تركجه مزی نارين حسلری
يازمق ايچين الله قيريق بر قلمدن باشقه برشی دكلدر. مثلا
«كوی خاطره سی» فی صرف تركجه يازمق ممكن اولاماز. ايشته
بر حكايه جك، كه تك باشنه خالد ضيا نامنه انجيلرله ايشلنمش
بر آبددر. ارضك كرويتنی انكار ايدنلره قارشى بلكه آچيق
بر هواده اوزاق افقلى كوسترمك كافى كمز، فقط «خالد
ضيا كركچك او قدر يوكسكميد؟» دينلره قارشى بن «كوی

دیکله بورم . اونلر طبیعتک طوغرودن طوغریوه قارشوسندم
واونکله مناسبت دائمه ایچنده یاشایانلره مخصوص برسکوت ایله
دوشونورلر . اوراده هپ برابر بولنقله . عین هوای محیطی
تنفس ایتمکله ، سوبله مکسزین بربری طویارلر . آکلارلر .
آره صره ایچلرندن بری یوکسک سسیله بر حکایه آکلایر .
اونه کیلر توتون دومانلری ایچنده غائب اوله رق صانکله برخشخاش
هوای منوی ایله اوپوشمش ، دیکلرلر ... صکره تکرار
سکوت سکوت ، دقیقه لر کچرده اوندن صکره بو حکایه دن
متولد بر مطالعه ظهور ایدر .. تعاطی اولنیه اولنیه بولندقلری
برده اویومغه آلیشمش فکرلر ، سولنیه سولنیه اوتوتلش
یاخود هیچ اوکره نله مش کله لری تفسیر ایده جک اشارتله ،
دها صکره هپسندن وجیز و ناطق مدید سکوتلر ... »

کویلولرک شو حالنی آرزوق اونلرله هم حال اولانلر
ایچنده بیلیمین وارمیدر؟ نهوت اما ایشته بویله او قودقدن
صوکره بیلدیکمزی آکلایوروز . اوندن اول بیلدیکمزدن ده
خبرمن یوقدی . بیلدیکندن خبری اولمقسزین بونی
بلکه هرکس بیلیر ، فقط یازان ، خصوصیه بویله
یازان ...

یالکز صوک جمله ده « وجیز » و « مدید » کله لری
تعارض ایده جک بروضعیده بولونیورلر . وجیز آنجاق قیصه
وختصر معناسنه کلدیکنه کوره برشیئک عینی زمانده
هم وجیز همده مدید اولماسنه احتمال وریله مز .

اوگنده کتاب ، المده قلم دوشونیورم . حکایه ده
نقلندن کندمی منع ایده میه جکم پارچه لک کثرته قارشی متحیر
ومترودم . رؤیالره مخصوص برسهولت ومبذولیتله هر خطوه
نظر مده اوگمه چیقان بویغین بیغین یاقوتلر وزمه دلردن
کوچوک و حریص آووجلر مه هانکی رینی صیقیشدیره جغمی
بیله میورم . ایشته سزه برکونش تصویری :

« هوارا کد ، سماصاف وبراق ایدی . تابوقاریده بوشفافیت
هوا ایله برابر براز طونوجه کونش ، مائی بلوردن برقه شکلنده
طوران سماک فوقنده قایناشه رق بربرگان سبابک فتحه سی کی
دکزلره بیاض یانفیلرینک آلورینی دوکوردی . »

صوکره او کونش ، آتش حیاتی سونم شجه سنه طوگمش ،
پاصلامش بر صفحه شکلنه کیریور و دکز :

« بولاتق برکولک تولو صولری کی اوپوبوردی . فقط بو اویقو
آراسنده سینیه سی مخوف کابو - لمرک خلجان هرا - یله قبارمش ،

خاطره سی » فی اوقوییکز دیمکله اکتفا ایدرم . بو اون
ایکی صحیفه ایچنده برداهی ادب ، جدا یوکسک بر خالد ضیا
وار . مدعاهه یکپاره بر برهان قاطع کی حکایه بی تماماً
بورایه نقل ایتمک ایسته میورم . فقط قابلمی ؟ هله شوکویلی حیاته
برکوز کزدیره لم و اونو تالم که بو کابر کویلی کوزیله دکل خالد
ضیا بکک درین نظریله باقه جغز :

« بو واسع دکزک بر کنارنده جمعیت بشریه دن آبرلش
اونوتلش کی برمه جوریت صرفه ایچنده کچن روز کارلردن آقان
صولردن بریشقه دنیانک پیام حیاتی آلمایان بوکویده ، بوکویک
هوای موجودیتنده کویا عظیم بر رؤیای سکینتک شپهر
آرامیده سی کریش ، بو بر آووج بشرک اوزرینه سایه لرینی دوکدرک
اوبوتیور . فقط اونلر بورؤیا ایچنده ده مسعود دکلر . اطرافده
هنوز ایشله مده دن یورولش ، مینی مینی چهره لری کهنسال
بر مفتوریت تعب ایله اختیار طوران عریان چوجقلر ...
دکزلرک یاقوب قاووران روز کارلرله ؛ قاشلرک ، کوزلرک ،
بتون خطوط سیاهیته نک وضعیتنی دیکشیدرن کونشله بوروشوق ،
مخلج چهره لرنده مدفون بر حیاتک خفیه هزارندن چیقور
طن اولسان درین باقیشارله اختیارلر ... ضعیف اوموزلرینک
اوستنده (قادیلردن بحث اولونه جق) چالی چیرپی طاشان
یاخود طاقم طاقم پیکاردن دستیلرله صوکنیرکن آره صره
اورایه دکزک قارشینه اوطورارق طالع لره حسب حال ایدن ،
محجف کوزلرله بولوطلری وقارشوده بولوطلره بکزه بن طاغلری
اوزون اوزون سیرایت کدن صوکره ایچلرندن برینک حرکته برامثال
غیر ارادی ایله قالفه رقینه او آغیر وبورغون خطوه لرله
ایلرله بن قادیلر ... دها صکره اصل بو کوچو جک معرکه
حیاتک جنکاورلری ، اصل بو دکزلرله اوغراشه رق ، اکک
ایسته بن اوچو جقلری . اختیارلری قادیلری اولدورمه جک قدر
برشیلر طوبورمق ایچون چالیشان کنجلر ... اوت بوتون بوتعب
حیات بکا کوسترسورکه بوکویک سینیه سکوتنده ده سعادت یوق »
اسلوبه عاند یوقاریده سوبله دیکم و شیمدی ده معترضه
ایچنده اشارت ایتمک ایسته دیکم شائبه تعقید اولماسه یدی
کویلی حیاتی بو قدر نافذ بر نظرله کورد کدن صوکره
اونی بوندن دهاا موجز بر بلاغت بالغه ایله تصویر ایتمک
قابل اولامیه جغمی ادعا ایدرم .

صوکره او کویلیله مخصوص بهیمی سکوتلرک شو
تصویری کوره لم :

« بعضاً قهوه نک چارداغی آلتنده اوطورمق سکوتلرینی

بر آن ایچنده پرتور ، بوتون اعصابك برطفیان آرامشکنیه
چیلد بره جق طن اولیوردی .

نهایت برغروب :

« قعر عماندن چیمش سیاه جسم مخلوقلر مهابتیه طوران
طاعلرك اوتنه سنده گویا پارچه لانه رق ضیای خونینی برغبار
لعل ایله فضایه صاحبلمش برکونس، شعله واپسین احتضاری
عظیم بردریای ظلام ایچنه برفواره خونا ب شکنده دوشوب
صاورولمش بر قهرضی کونس. »

کورویورسکز . صوکره ظلمتلك اوچوروملری
اچیلوروبونك قعر برغلیاندن سمالری دکزلری طولودوران
کیجه لر اوچویور ، اوچویور و فیرطینه باشلایور :

« دکز اوچورقوغ خواب کراندن اویاندی ، اوقبارومش
سینه اضطرارنده شرحه شرحه صولریاریلدی ؛ بوغری ناعناك
نظری سوروکله یین سطح مدیدنده لایعد برکانلر پاطلادی ،
دالغله دکزك تا اعماقندن قباروب کلن بر نفس عذاب ایله
یوکسلدیله ... »

اوزمان « اطرافدن بروایلای ماتم ، بوتون طبیعتدن
برخرخره مذبوخانه ایله عظیم بر نفس احتضار ، چیقیور و
« افك هر نقطه سندن بر قاصیرغه ، سمالری قهره رق دکزلره
دومك ، طالعله لر قویاروب سمالره چاریمق ایسته یین مهور ،
بر روزگار »

قویور . صوکره ساحله ، اوبك اوبك بیریکمش
بالقچی عائله لر کورویورسکز ؛ قادینلر ، چوجقلر ،
اختیارلر دکزدن کلنلری قوشته رق صوروپورلر و آره
صره باشلری جویره رك اندیشه ناك کوزلریله دکزه ،
اوزاقلره باقیورلر .

صوکره قوملرك یاننده بی حرکت بکله یین برهیولای
سیاه ! قارافلک آره سنده برکولکه : ایکی چوجق برقادین
« بتون کویک روحی نتره تن خیمه یی بر قصیده ذی حیات بلاغتیه »
آکلاتیور . دهاصوکره ، دهاصوکره .. آه ، بونلر تمامیه
اوقونماقچه اگلایشله مازوانجق اگلایانلر ایچین یازیلیر .
اگلایانلر اوقوماسین . اونلر ایچین ده یازاقلر بولونور .
فقط بیراقلر خالد ضیا اثرلری قاییشه جقلر ایچین یازسین .
حتی اونك یوکسك بر حیات ایچین یارادیلان روحی یوکسکلرده
طولاشدقچه داهاز یاده موفق اولویور . نه زمان عوامك سویه
بی ادراکنه اینر ، اونك روحه تمثیل ایتمک ایسترسه
موفق اولامیور . « علینک آرابه سی » و « قاریاغارکن » بو

نقطه نظر دن غایه موفقیته اگ آرز یاقلاشمش ایکی نمونه در .
« ایکی خاطره » بی اوقورکن بر یر کلیر که ایکی داملا
کوز باشی کیرییکلر کزی ایصلا تیر . هنوز یدیسنی بیترمه یین
قیم بریمه بونی اوقورکن عادتاً آغلا یوردی ، حیرت
ایتدم . فقط یاغمورلی هواری کونشله تعقیب ایتدیکی
کبی بو کوزیا شلرینک مکافاتی ده یاقیندر . « ازدواجه دشمن »
درجال دوداقلر کزده شوخ تبسملر آچار . هله « خبر
مشوم » عنوان مخوفی آلتنده شاطر قهقهه لر دعوت ایدن
بونولوغ نمونه سی جدأ بر اثر صنعتدر . ذاتاً خالد ضیا
بکک بوتون یازیلرنده کسکین بر ذکای ضنعت روحه نفوذ
ایدر . بر ذکای جوال که کوزلرنده ده عیناً مشهوددر .
مبتم تابش انظارنده قلبکزک اگ درین طبقه لرخی کشف
ایدن بر سحر کرامت اولدیغه اینانیرسکز . اثرلریله نظر مزده
بویون بعض محررلری کوردیکمز زمان دوچار اولدیغمز
انکسار خیاله خالد ضیا بکی کوردیکمز وقت دوچار
اولما یز . او ، یازیلرنده کوروندیکی کبی جاذب ، نافذ
وروح آشنادر . سوز سویله پیشنده مخ طبنی تسخیر ایدیجی
بر ظرافت ادیبانه واردر که عینیه یازیلرنده ده محسوس اولور .
وقتیله بوفون Le style est l'homme même ایدمش .
بوندن مقصدی « یازیلان اثرلرده فکرلر عمومک » فقط
اسلوب صاحبکدر « دیمک اولدیغنی حالد » اسلوب عینیه
انساندر ، شکنده یا کلش بر تفسیره دوچار اولمش ،
تفسیر یا کلشدر ، چونکه اسلوب هر زمان صاحبک
اخلاق و اطوارینه ترجمان اولماز . فقط هر زمان
دوغرو اولامیان بو حکم « مائی و سیاه » محرری ایچین
دوغرودر . زیرا اونك اسلوبی عینیه کنديسیدر . اونده
بر سحر بیان واردر که آکلاتیله میه جق حسلری و بو
حسلك بوتون اینجه کلکری شرح ایتمکده خارقه لر
کوستر . ضیای ، موسیقی ، رنکلك - اسملری اولمایان -
درجات متفاوته و متوالیه سی آکلاتان بر لسان که سزه
آفاق مجهوله دن کله رك دوکولن شلاله رك بلورین
التماعلرنده کی شعر انکساری ترنم ایدر .